
Leder

Läget för lärarprogrammets verksamhetsförlagda utbildning

I november 2015 släppte svenska Universitetskanslersämbetet (UKÄ) rapporten *Uppföljning av den verksamhetsförlagda utbildningen inom lärar- och förskollärarytbildningarna* (Rapport 2015:24). Det dröjde inte länge innan den första kommentaren publicerades i Facebook-gruppen *Högskoleläckan* (beskriven som "gruppen för högskoleskvaler" av administratören). Den löd:

"UKÄ konstaterar att få studenter blir underkända på sin VFU [verksamhetsförlagd utbildning] och att de flesta som blir det blir det pga låg närvaro, inte pga att man inte uppfyller målen."

Det var alltså det lilla antalet underkända studenter som omedelbart drog uppmärksamheten till sig. Av rapporten framgick just att påfallande få studenter blir underkända; på knappt hälften av de studerade lärosätena hade mindre än en procent av studenterna underkänts. Att det dessutom visade sig att de studenter som underkäns gör det för att de har haft för hög frånvaro, inte för att de haft problem med att nå de uppsatta målen, fick rapportförfattarna att beteckna läget som bekymmersamt och att mana de aktuella lärosätena att gå till botten med problemet.

Facebookskribenten ovan fortsätter sitt inlägg med att det också var "kul att läsa att VFUn blivit bättre, även om kvalitetsarbetet måste fortsätta". Och jo, i det stora hela var det just en påfallande positiv bild som förmedlades via rapporten. Inte minst glädjande var att 75 procent av studenterna markerade något av de två högsta värdena på en femgradig skala när det gällde nöjdhetsgrad med innehållet i den senaste perioden av verksamhetsförlagd utbildning.

Kartläggningsprojektet hade initierats av den tidigare regeringen som hade efterfrågat "en särskild uppföljning av den verksamhetsförlagda utbildningen inom lärar- och förskollärarytbildningarna" och som önskade ny kunskap om läget för de svagheter som visat sig i tidigare studier från 2005 och 2008. Rapporten fastställer att den verksamhetsförlagda utbildningen nu avsevärt förbättrats. Ett av de områden som särskilt visade sig ha förbättrats var tydligheten, en följd av att den verksamhetsförlagda utbildningen nu ofta arrangeras i form av egna kurser med tydliga mål och bedömningsformer. Även progressionen mellan kurserna hade blivit tydligare.

Samtidigt noterades några bevakningsområden som UKÄ ansåg borde bli föremål för uppmärksamhet. Ett sådant handlar om ersättningsystemet. Idag bygger ersättning för den verk-

samhetsförlagda utbildningen på förhandlingar på kommunal nivå, ett faktum som äventyrar likvärdigheten nationellt. UKÄ förordar därför att avtal sluts på statlig nivå. Myndigheten föreslår också insatser för att öka andelen utbildade handledare, en andel som idag är alltför låg, inte minst när det gäller handledning av blivande gymnasielärare. Man påtalar behovet av ett "särskilt handledarlyft", det vill säga en riktad och massiv fortbildningsinsats av akademisk karaktär.

Av många punkter som redovisas i rapporten vill Paideia-redaktionen uppmärksamma den om VFU-relaterade examinationsformer, vilka beskrivs så här i rapporten:

"Även studenterna fyller i olika bedömningsformulär, gör självvärderingar, upprättar olika typer av individuella handlingsplaner där de med utgångspunkt i lärandemålen formulerar sina personliga mål. Vanligt förekommande är också att studenterna för loggbok eller motsvarande under den verksamhetsförlagda utbildningen alternativt använder sig av digital portfolio" (s. 15).

Lärarstudenter uppmuntras alltså att sätta upp personliga mål och föra loggbok. En examinationsform som också skulle kunna läggas till är så kallade *Pedagogiska ställningstaganden*, vanlig i slutet av lärar- och forskolläroinutbildningar. I dessa redogör man som student för den personliga resa man gjort, inte minst i relation till sina praktikperioder, och för den grundidé som man vill bygga sin kommande lärargärning på. Det som är gemensamt för dessa former är att de bildar ett kluster som har sin förankring i en (svensk?) tradition, och som tycks uppmuntra studenter att blicka inåt sig själva. I sin kritiska genomlysning av gjorda pedagogiska ställningstaganden kallar Lena Sjöberg (2011) detta för "läroinutbildningens policypraktik". Sjöbergs analys visar att examinationsformen implicit uppmuntrar studenter att inta ett snävt perspektiv och främst fokusera på relationen mellan sig själv och barn/elever. Övertygelsen om det *individuella* ansvaret är dominerande medan "[f]ramställningar om skolan ur ett *institutionellt* perspektiv" (s. 67, red:s kursivering) hör till undantagen. Detta, poängterar Sjöberg kritiskt, hindrar ett ifrågasättande av andra villkor för läraryrket än de individuellt påverkbara.

Redaktionens förhoppning är att detta nummer av Paideia öppnar för motsatsen till en snäv inåtblick. Artiklarna ger underlag för utåtblickar och ifrågasättanden från alla kategorier av läsare: läroinutbilder, pedagogisk personal (med olika funktioner), forskare och andra. Det är ett nummer som följer tidskriftens ambition att vara giltig både för forskare och för dem som dagligen arbetar närmre praktiken. Vi hittar Anne-Karin Sunnevågs artikel *Forbedringsarbeid* i

danske folkeskoler – en effektstudie med fokus på elevers læringsmiljø og læringsudbytte som belyser resultatet av en studie och det unika tredje måttillfälle av effekter av den så kallade LP-modellen som gjorts. Artikeln ger stöd för att lärares analyser av egen verksamhet leder till förbättringar i elevernas miljö. Förbättringarna rör en mängd aspekter, såväl elevers ökade lärande och höjda betyg som att elever kommer i tid till lektionen, en aspekt som ofta upptar lärares tankar i vardagen. Precis som frågan om elevers närvaro är viktig i lärares vardag är frågan om elevers motivation det. Det ämnet behandlas av Dorte Ågård i artikeln *Motivation – læreransvar eller elevansvar?* och belyser via en mixed methods-design relationen mellan lärares didaktiskt orienterade val och elevers motivation. Det visar sig att det exempelvis är viktigt för lärare att variera arbetsformerna.

I Héléne Jenvéns och Kennert Orlenius artikel *Sociografisk inventering – en metod för att kunna främja den sociala samvaron* presenteras en idérik forskningsmetod för kartläggning av hur elever grupperar och positionerar sig. Artikeln är angelägen inte bara för lärares arbete utan bör också vara av stort värde för elevhälsoteam.

Vi säger ofta att saker måste ta tid. Avis Glaze utmanar i sin kommentar ett sådant påstående och säger att elever inte kan vänta. Glaze bidrar med insikter från ett framgångsrikt skolutvecklingsprojekt i Ontario och betonar vikten av att agera och inte låta tiden gå. Att processer behöver ta tid kan uttryckas i andra sammanhang men inte i utbildning där kvalitét är av avgörande betydelse för elever.

Ole Hansen, Ratib Lekhal, Thomas Nordahl, Bengt Persson, Lars Qvortrup og Anita Norlund

Litteratur

- Rapport (2015:24). *Uppföljning av den verksamhetsförlagda utbildningen inom lärar- och förskollärarytbildningarna*. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.
- Sjöberg, Lena (2011). *Bäst i klassen? Lärare och elever i svenska och europeiska policytexter*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2011. Tillgänglig på Internet: <http://hdl.handle.net/2077/24101>